

Európai utasok

Klasszikus eset: Varga Pista bácsit (akkor még Varga Istvánt) SAS-behívóval kiviszik a keleti frontra, ahol hiányos fegyverzettel, nyári katonaruhában, félig megfagyva megússza a Don-kanyar jeges poklát. Ezután ráadásként lehúz még mondjuk négy évet a nagy orosz bányavidéken, de átvészelve flekktífuszt, sárgaságot és vérhast, lefogyva negyven kilóra, hazavánszorog. Mert hiába született parasztnak, világhódítót, katonát, bányászt kreálnak belőle. Európai utast. Már az apja is az volt: ő a Dolomitokban tett hosszabb kirándulást. István Pesten keresztül igyekszik hazafelé, ahol mindenféle hivatalokban kilincsel, s ahol közlik, adja le útlevelét, egyelőre nem mehet haza, mert a faluja már Csehszlovákia, s ott órá nincs szükség. Nem érti, miért nem mehet haza a szülőfalujába. Vár, lődörög Pesten. Majd – mi mást tehet? – hazaszökik. Hiszen szántani kell, aratni, szőlőt metszeni, megjavítani a tetőt. S mikor azt hiszi, ennél rosszabb már nem jöhet, akkor jön a következő meglepetés. Listára kerül, csomagoltatják, viszik a Szudéta-vidékre. Családostól. Vagy Baranyába. Attól függően, hány hold földje van, végleg el akarják-e takarítani, vagy csak ideiglenesen. Földjeit, marháit, ingóságait természetesen otthon kell hagynia. Mehet magyar cselédnek cseh gazdához, cseszkó jöttmentnek magyarokhoz. Birtokára rákerül a mágikus „K“ betű, azaz: konfiskálva.

Tipikus felvidéki magyar sors. Egy darab múlt, mondhatnánk. S ebben a kitelepítés, a lakosságcsere még nem is volt a legvéresebb fejezet, mert ott nem a pusztá életről, „csak“ a vagyonról, a szülőföld kényszerű elhagyásáról volt szó. Éppen hatvan éve ennek. Hat évtized nem nagy idő a történelem végtelen folyamában. Hatvan esztendő azonban végtelen hosszú egy-egy nemzedék, család, kisközösség életében. Egy nemzetében. Különösen, ha azóta is cipelni kell a múltat, amely nyomasztó, és kihatása generációk sorsát pecsételi meg. Hatvan éve történt, és hatvan éve emlékezünk rá; hatvan éve avatjuk emlékműveinket, jelentetjük meg visszaemlékezéseinket, állítjuk össze listáinkat, énekeltetjük nótafáinkat, verseltetjük alkalmi fűzfapoétáinkat. Hatvan éve próbálunk, ha nem is feledtetni, mert azt nem lehet, legalább egy bocsánatkérést kicsikarni a csehszlovák államtól, majd jogutódjától, Szlovákiától. Esélytelenül, hiábavalóan. Mert nem történik semmi, a téma államilag tabuizált folyamata csak újabb és újabb folklorisztikus epizódokkal és felhangokkal bővül. Már akkor hitetlenkedve néztünk, mi zajlik ebben a különös, keresztény, zsidó, görög, barbár, mindenféle múltat ötvöző Európában, amikor országunkat úgy vették fel az Európai Unióba, hogy nem kötelezték, nyilvánítsa semmissé a Beneš-dekrétumokat. Csehszlovákia úgy masírozott be az Unióba, hogy tovább hurcolja a jogtalan törvényeket, mi, szlovákiai magyarok pedig úgy, hogy homlokunkon ott a bélyeg továbbra is. Igaz, ez nem Dávid-csillag, nem horogkereszt, nem vörös csillag, ez „csak“ a lelkek mélyén éget, de ott nagyon.

Miközben az ifjú generációk tudatában egyre inkább eluralkodik az a rózsaszín naivitás, amely térségünk európai uniós csatlakozása után a „közös európai nagycsalád“ fehér abrosszal megterített vacsoraasztalánál képzelet az automatikus megoldást, a traumák és azok következményei a párolgó leves gőzével fognak elillanni. Hiszen a határok megszűnőben, Schengen jótkony leple úgy borul ránk januártól, hogy megoldást nyújt minden bajunkra. S a vacsoraasztalnál ülve kedélyesen kvaterkázhatunk, vízpipát szortyogtatva, hallgatva a kandallóban a fahasábok pattogását, miközben a beneši árnyék horrorisztikus kulisszaként ott imbolyog a fejünk fölött a plafonon. Mert közös dolgainkat mások nem oldják, nem oldhatják meg.

Számtalanszor eszembe jut nagyapám esete, aki az orosz fronton szerzett sebesülésébe vesztette el a fél lábát. A háború után még vagy tizenegy évig élt a „rossz“ lábával, amelyet végül amputálni kellett. S mire megjött az értesítés, hogy mehet átvenni a protézisét, meghalt. Mert mifelénk minden mindig késik.

Kövesdi Károly

Utóirat: A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 2007. szeptember 20-án határozatban erősítette meg az ún. Beneš-dekrétumok érvényességét és érinthetetlenségét.